

รูปแบบการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ของพระวิทยากรยุคใหม่ INNOVATIVE COMMUNICATION APPROACHES OF CONTEMPORARY BUDDHIST LECTURERS

พระปลัดสิทธิพงศ์ พวงมลัย*, พระมหาจตุรัส สุนรัตน์

Phrapalad Sitthiphong Phuangmalai*, Phramaha Jaturat Sunurat

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*Corresponding Author E-mail: bermsitthiphong@gmail.com

Received June 14, 2026; Revised July 15, 2026; Accepted July 31, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษารูปแบบการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ของพระวิทยากรยุคใหม่ โดยศึกษามุมมองของพระวิทยากรและวิทยากรฆราวาสต่อการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ และสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อพัฒนาแนวทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบทสังคมปัจจุบัน โดยศึกษาข้อมูลจากสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อประกอบการสังเคราะห์เชิงวิชาการ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน 11 รูปหรือคน ประกอบด้วยพระวิทยากรและวิทยากรฆราวาสผู้มีประสบการณ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสังเคราะห์เชิงอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ของพระวิทยากรยุคใหม่เป็นการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์การสื่อสารและการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ โดยมุ่งเน้นผู้ฟังเป็นศูนย์กลางและส่งเสริมการมีส่วนร่วม พระวิทยากรมีบทบาทเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างประสบการณ์และแรงบันดาลใจ รูปแบบ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1. การเล่าเรื่อง (Storytelling) 2. การสื่อสารแบบ มีส่วนร่วมผ่านกิจกรรม เกม การตั้งคำถาม และการสะท้อนคิด 3. การใช้ภาษาเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับผู้ฟัง 4. การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ และ 5. การสื่อสารเชิงจิตวิทยาเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ โมเดลการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ของพระวิทยากรยุคใหม่ ซึ่งบูรณาการหลักธรรม การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การเล่าเรื่อง การใช้สื่อดิจิทัล และการสื่อสารเชิงจิตวิทยา เพื่อพัฒนาความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพพระวิทยากรและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสังคมยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์, พระวิทยากรยุคใหม่, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

Abstract

This article investigates the creative communication model of contemporary Buddhist monk trainers (Phra Witthayakorn). The study explores the perspectives of Buddhist monk trainers and lay facilitators on creative communication and synthesizes knowledge to develop communication approaches appropriate for contemporary society. Data were collected through in-depth interviews with 11 key informants, comprising experienced Buddhist monk trainers and lay facilitators engaged in Buddhist propagation. The data were analyzed using

content analysis and inductive synthesis. The findings reveal that the creative communication of contemporary Buddhist monk trainers is an integration of Buddhist principles with communication theories and modern learning management. This approach emphasizes learner-centered communication and active participation. The role of Buddhist monk trainers has shifted from being knowledge transmitters to learning process designers who create meaningful experiences and inspire learners. The effective communication model consists of five key components: 1. storytelling, 2. participatory communication through activities, games, questioning, and reflective learning, 3. the use of creative language appropriate to the audience, 4. the application of digital media and technology to enhance learning effectiveness, and 5. psychological communication to inspire positive attitudes and behavioral change. The new body of knowledge generated from this study is the Creative Communication Model for Contemporary Buddhist Monk Trainers, which integrates Buddhist teachings, participatory communication, storytelling, digital media, and psychological communication to promote learners' knowledge, attitudes, and behaviors. This model provides a significant framework for enhancing the competencies of Buddhist monk trainers and improving Buddhist propagation in ways that are effective, sustainable, and responsive to the needs of the digital era.

Keywords: Creative Communication, Contemporary Buddhist Monk Trainers, Buddhist Propagation, Participatory Communication

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคดิจิทัลส่งผลต่อวิถีชีวิต รูปแบบการเรียนรู้ พฤติกรรม การรับข้อมูลข่าวสารของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่เติบโตท่ามกลางเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งคุ้นเคยกับการสื่อสารที่รวดเร็ว ได้ตอบโต้ และเปิดโอกาสให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งผลให้ความคาดหวังต่อการเรียนรู้และการสื่อสารเปลี่ยนแปลงจากการรับสารเพียงฝ่ายเดียวไปสู่การเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Learning) ที่ผู้เรียนสามารถร่วมสร้างความหมายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้สื่อสารได้

ในอดีตการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการบรรยายธรรมของพระวิทยากรส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการสื่อสารฝ่ายเดียว (One-Way Communication) ซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผู้ส่งสารเป็นผู้กำหนดเนื้อหาและทิศทางการสื่อสาร ขณะที่ผู้รับสารมีบทบาทเพียงรับฟังและรับสารตามที่ถูกส่งต้องการทำให้เด็กและเยาวชนขาดโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2546) รูปแบบดังกล่าวแม้สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างเป็นระบบ แต่มีข้อจำกัดในการสร้างการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการพัฒนาการเรียนรู้เชิงลึก โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่คุ้นเคยกับการสื่อสารแบบโต้ตอบผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) อธิบายว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมิใช่เพียงการส่งผ่านข้อมูล แต่เป็นกระบวนการที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างความเข้าใจ และสร้างความหมายร่วมกัน (Shared Meaning) ผ่านการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ซึ่งเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายสามารถสลับบทบาทระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารได้อย่างต่อเนื่อง (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้

(Constructivism) ที่เห็นว่า การเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ และการสะท้อนคิด มากกว่าการรับข้อมูลจากผู้สอนเพียงฝ่ายเดียว นอกจากนี้ ยังสอดคล้อง กับแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ของ David Kolb ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การสะท้อนคิด และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างยั่งยืน

ภายใต้บริบทดังกล่าว พระวิทยากรยุคใหม่จึงจำเป็นต้องปรับบทบาทจาก “ผู้ถ่ายทอดธรรมะ” ไปสู่ “ผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้” ที่สามารถบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์การสื่อสาร และการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ โดยประยุกต์ใช้การเล่าเรื่อง (Storytelling) การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม การใช้ภาษาเชิงสร้างสรรค์ การใช้สื่อดิจิทัล และการสื่อสารเชิงจิตวิทยา เพื่อกระตุ้นความสนใจ สร้างแรงบันดาลใจ และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

แม้ปัจจุบันพระวิทยากรจำนวนมากได้พัฒนารูปแบบการสื่อสารให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม ยุคดิจิทัล แต่ยังขาดการสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงวิชาการเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสม สำหรับพระวิทยากรยุคใหม่ ทั้งในด้านแนวคิด วิธีการ และกระบวนการสื่อสาร ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษามุมมองของพระวิทยากรและวิทยากรฆราวาส พร้อมทั้งสังเคราะห์รูปแบบการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ของพระวิทยากรยุคใหม่ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการจัด กิจกรรมอบรมคุณธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล อันจะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจ การเกิดแรงบันดาลใจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงบวกของผู้เรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์

การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดข้อมูล ความคิด หรือคุณค่าผ่านวิธีการที่แปลกใหม่ เหมาะสม และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมแก่ผู้รับสาร โดยมุ่งเน้นการเข้าใจง่าย น่าสนใจ และเกิดผลทางความรู้สึก ควบคู่กับการรับรู้

นาวิน เพิ่มประยูร (2562) กล่าวว่า การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการสื่อสารที่ผู้ส่งสาร ใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการในการออกแบบเนื้อหา วิธีการและรูปแบบการนำเสนอ เพื่อให้สอดคล้อง กับความสนใจและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นการสื่อสารในระดับที่ต้องอาศัยทัศนคติเชิงบวก ความกล้าคิด กล้าปรับเปลี่ยนและเปิดกว้างทางความคิด โดยมุ่งสร้างความแปลกใหม่ ความน่าสนใจ และเอกลักษณ์ เฉพาะตัวของสาร อีกทั้งยังสามารถนำองค์ประกอบทางความคิดมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุง สิ่งเดิมให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ยังครอบคลุมถึงการเลือกใช้ช่องทาง การสื่อสารทั้งออนไลน์และออฟไลน์อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดการรับรู้ ความเข้าใจ ความบันเทิง และการจดจำ ของผู้รับสาร โดยคำนึงถึงจังหวะเวลาและบริบทที่เหมาะสมในการสื่อสาร เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้

องค์ประกอบสำคัญของการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่

1. ผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการสื่อสารที่ทำให้การ สื่อสารเกิดผล โดยผู้รับสารจะพิจารณาจากความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความจริงใจ และเจตนาที่ดีของผู้ส่งสาร เมื่อผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือ จะช่วยสร้างความไว้วางใจ ลดความขัดแย้ง และทำให้สารได้รับการยอมรับอย่าง มีประสิทธิภาพ (เกรียงศักดิ์ เจริญแสง, 2551)

2. เนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้ฟัง ในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพควรเลือกเนื้อหา ภาษา และวิธีการ นำเสนอให้เหมาะสมกับวัย ระดับการศึกษา และความสนใจของผู้ฟัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถ

นำไปใช้ได้จริง หากเนื้อหาไม่สอดคล้องกับผู้ฟัง อาจทำให้การสื่อสารขาดประสิทธิภาพ ดังที่ วศิน อินทสระ (2558) กล่าวว่า ผู้สอนควรพิจารณาเลือกเรื่อง และวิธีการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนหรือผู้ฟัง โดยต้องอาศัยวิจารณ์ญาณในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจและได้รับประโยชน์สูงสุดจากการสื่อสาร

ในการอบรมคุณธรรมจริยธรรม พระวิทยากรควรปรับเนื้อหาให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็กประถมใช้นิทานหรือกิจกรรมสนุกสนาน ส่วนระดับมัธยมอาจใช้กรณีศึกษาและเรื่องใกล้ตัว เพื่อสร้างความสนใจและการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ เนื้อหาที่เหมาะสมยังช่วยสร้างบรรยากาศที่ดี ทำให้ผู้ฟังเกิดความไว้วางใจและเปิดใจรับฟังมากยิ่งขึ้น

3. วิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ ควรใช้ภาษาที่ชัดเจน กระชับ และเข้าใจง่าย เลือกใช้คำพูดให้เหมาะสมกับผู้ฟัง รวมทั้งใช้น้ำเสียง สีหน้า และท่าทางที่ช่วยสร้างความสนใจ นอกจากนี้ การใช้สื่อมัลติมีเดีย เช่น ภาพ วิดีโอ หรือกิจกรรมประกอบการนำเสนอ จะช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น ดังที่ ชื่นฉวี ฐานาสโร (2565) กล่าวว่า การนำเสนอที่น่าสนใจ คือ การถ่ายทอดข้อมูลหรือความคิดเห็นให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจและสนใจติดตาม โดยผู้นำเสนอควรเตรียมความพร้อมทั้งด้านเนื้อหา วิธีการพูด บุคลิกภาพ และการใช้ สื่อประกอบ เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ โดยวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ ได้แก่ การเตรียมเนื้อหาให้ชัดเจนและตรงประเด็น การวิเคราะห์ผู้ฟังเพื่อเลือกวิธีการสื่อสารที่เหมาะสม การใช้ภาษาและน้ำเสียงที่เข้าใจง่าย การใช้สื่อประกอบอย่างเหมาะสม การมีบุคลิกภาพที่มั่นใจ การฝึกซ้อมก่อนนำเสนอ และการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม เพื่อช่วยสร้างความน่าสนใจและทำให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น

4. การใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะสำหรับพระวิทยากรยุคใหม่ที่มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน การเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหา วัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย จะช่วยให้การถ่ายทอดหลักธรรมมีความน่าสนใจ เข้าใจง่าย และเข้าถึงผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พระวิทยากรยุคใหม่ควรมีความรู้ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น โปรแกรมนำเสนอ สื่อวิดีโอ ภาพประกอบและสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยเสริมการบรรยายและสร้างความสนใจแก่ผู้ฟัง นอกจากนี้ ควรใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ มีจริยธรรม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และคำนึงถึงความเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้การสื่อสารเกิดประโยชน์สูงสุด สามารถสร้างความเข้าใจที่ดี และนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ดังที่ ชเนตติ ทินนาม (2569) กล่าวถึงหลักจริยธรรมการใช้สื่อในยุคดิจิทัลว่า ในสังคมปัจจุบันที่ทุกคนสามารถเป็นผู้ผลิตและเผยแพร่สื่อได้อย่างรวดเร็ว การสื่อสารจึงจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม เพื่อให้การนำเสนอข้อมูลเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องและเกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยหลักจริยธรรมสำคัญ ประกอบด้วย การนำเสนอข้อมูลอย่างถูกต้องครบถ้วน ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง การวางตนเป็นกลางปราศจากอคติส่วนตัว การเคารพสิทธิมนุษยชนและความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น การยอมรับความหลากหลายทางความคิดและวัฒนธรรม การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้รับความเป็นธรรมในการสื่อสาร ตลอดจนการคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมจากการเผยแพร่ข้อมูล ทั้งนี้ หลักจริยธรรมดังกล่าวถือเป็นแนวทางสำคัญในการใช้สื่อ และเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมในยุคดิจิทัล เพื่อให้การสื่อสารเกิดประโยชน์สูงสุดและสร้างสรรค์สังคมอย่างยั่งยืน

5. การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง สำหรับพระวิทยากร การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรม ความเมตตา และความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ โดยผู้พูดควรเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมผ่านการซักถาม แสดงความคิดเห็น หรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง และทำให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ ติดตาม และเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยให้การถ่ายทอดธรรมะเข้าถึงจิตใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์เป็นกระบวนการถ่ายทอดข้อมูล ความคิด หรือคุณค่า โดยผ่านวิธีการที่เหมาะสม แปลกใหม่ และน่าสนใจ เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจ มีส่วนร่วม และสามารถนำสารไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้ส่งสารต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ การเลือกวิธีการนำเสนอ และการใช้สื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งยังต้องคำนึงถึงบริบท เวลา และจริยธรรมในการสื่อสาร องค์ประกอบสำคัญของการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือ เนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้ฟัง วิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ การใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยให้การสื่อสารเกิดความเข้าใจ สร้างความประทับใจ และบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับพระวิทยากร การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรม ซึ่งได้แก่ ความเมตตา และความเข้าใจในผู้ฟัง เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการอบรมคุณธรรม จริยธรรมสามารถเข้าถึงจิตใจผู้ฟัง สร้างแรงบันดาลใจ และนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม

มุมมองของพระวิทยากรและวิทยากรฆราวาสต่อการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ในยุคปัจจุบัน

ในยุคปัจจุบัน การสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อการถ่ายทอดความรู้และคุณค่าทางสังคม โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่พฤติกรรมของผู้รับสารเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์กลายเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความน่าสนใจ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง อีกทั้งพระวิทยากรและวิทยากรฆราวาสต่างมีบทบาทในการเผยแผ่ความรู้ผ่านเทคนิคและวิธีการสื่อสารที่หลากหลาย เช่น การเล่าเรื่อง การใช้ภาษา และการประยุกต์ใช้สื่อออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารในยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาจึงได้จัดทำแบบสัมภาษณ์เชิงวิชาการ เรื่อง รูปแบบการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ของพระวิทยากรยุคใหม่ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมุมมอง ประสบการณ์ และแนวทางการสื่อสารของพระวิทยากรและวิทยากรฆราวาส อันนำไปสู่การวิเคราะห์ห้วงความรู้ทางวิชาการด้านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ในสังคมปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์พระวิทยากรและวิทยากรฆราวาส จำนวน 11 รูปหรือคน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่า การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ในยุคปัจจุบันมีความแตกต่างจากอดีตอย่างชัดเจน เนื่องจากสังคมและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้ฟังในยุคดิจิทัลมีพฤติกรรมการรับสารที่สั้น รวดเร็ว และต้องการการมีส่วนร่วมมากขึ้น ทำให้พระวิทยากรจำเป็นต้องปรับรูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งด้านภาษา วิธีการนำเสนอ และการใช้สื่อเทคโนโลยีร่วมในการบรรยาย ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า การบรรยายแบบพูดฝ่ายเดียวไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ฟังในปัจจุบัน จึงควรเน้นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เช่น การถาม-ตอบ การทำกิจกรรมกลุ่ม การเล่าเรื่อง การใช้อารมณ์ขัน ตลอดจนการใช้สื่อออนไลน์ คลิปวิดีโอ หรือสื่อมัลติมีเดีย เพื่อช่วยสร้างความน่าสนใจและทำให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะการเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับสถานการณ์และชีวิตประจำวันของผู้ฟัง

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลยังสะท้อนว่า พระวิทยากรยุคใหม่ควรพัฒนาทักษะ ด้านการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล จิตวิทยาการเรียนรู้ และการเข้าใจผู้ฟังแต่ละช่วงวัย เพื่อให้สามารถเผยแผ่หลักธรรมได้อย่างเหมาะสม และทันต่อบริบทของสังคมร่วมสมัย ทั้งนี้ หลายท่านให้ความสำคัญกับการรักษาแก่นของหลักธรรมควบคู่กับการปรับวิธีการนำเสนอให้ทันสมัยและเข้าถึงผู้คนได้มากขึ้น

ตัวอย่างมุมมองที่น่าสนใจ เช่น พระมหาศิริพงศ์ จันทปาโมชโช (2569) เจ้าอาวาสวัดหนองควนาราม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นพระวิทยากรพระนักพัฒนาและพระนักเผยแผ่ศาสนา ให้ความเห็นว่า “พระวิทยากรควรเป็นสะพานเชื่อมระหว่างธรรมะกับชีวิตยุคใหม่” โดยต้องประยุกต์หลักธรรมให้เข้าใจง่าย

ทันโลก และนำไปใช้ได้จริง ขณะที่ ภัทรภณ คบทองกลาง (2569) ผู้ผ่านการเป็นพระวิทยากรค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม ปัจจุบันรับราชการ ครู โรงเรียนลำตวนพิทยาคม อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ มองว่าพระวิทยากรควรเน้นการสร้าง การมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรม เกม และการตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้ฟังมากกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ พระวิริยะ สุภาโส (2569) วัดเทวีรญาติ แขวงวัดเทพศิรินทร์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เป็นพระวิทยากรและประธานพระวิทยากรผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน โครงการคุณธรรม และจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรม-จริยธรรมให้แก่เยาวชน และครูทั่วประเทศ ได้สะท้อนมุมมองว่า พระวิทยากรมีอาชีพควรเป็นผู้มีทั้ง “วิชาและจรณะ” คือ มีความรู้ควบคู่กับความประพฤติที่ดีงาม พร้อมทั้งสามารถปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังในแต่ละช่วงวัย เพื่อให้การถ่ายทอดหลักธรรมเกิดประสิทธิภาพและเข้าถึงผู้ฟังได้จริง

ขณะเดียวกัน พระสมห์พัชรพล ปณฺญารโ (2569) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแสงโสม เจ้าคณะตำบลแสงโสม-สี่เหลี่ยม อำเภอบางบาล จังหวัดบุรีรัมย์ จากพระวิทยากร “ธรรมะอารมณ์ดี ทีมบุรีรัมย์” ได้สะท้อนแนวคิดการสื่อสารที่เน้นความเป็นกันเอง สนุก และสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย โดยใช้วิธี “ชวนคิด ชวนคุย ชวนลงมือทำ” เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับรูปแบบการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ในยุคปัจจุบันอย่างชัดเจน

ดังนั้น ในภาพรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ของพระวิทยากรยุคใหม่ มิใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้ทางธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างความเข้าใจ การมีส่วนร่วมและการประยุกต์ใช้สื่อและเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับผู้ฟังในยุคปัจจุบันด้วย

รูปแบบการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ของพระวิทยากรยุคใหม่

การสื่อสารของพระวิทยากรยุคใหม่ไม่ได้มุ่งเพียงการถ่ายทอดหลักธรรมเท่านั้น แต่ยังเน้นการสร้าง ความเข้าใจ ความใกล้ชิด และแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ฟังในสังคมยุคดิจิทัล การสื่อสาร จึงต้องปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับวิถีชีวิต ความสนใจ และพฤติกรรมการรับสารของคนรุ่นใหม่ ๆ โดยอาศัยเทคนิคที่สร้างสรรค์และเข้าถึงได้ง่าย เพื่อสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน รูปแบบการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ของพระวิทยากรยุคใหม่สามารถแบ่งได้ ดังนี้

1. การสื่อสารแบบเล่าเรื่อง (Storytelling)

การสื่อสารแบบเล่าเรื่องเป็นวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาผ่านเรื่องราว ประสบการณ์ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงความคิดและสร้างความเข้าใจแก่ผู้ฟังหรือผู้อ่าน โดย ไชยยศ บันสกุลไชย (2565) กล่าวว่า การเล่าเรื่องที่ตีความองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ เรียกว่า “EMOTION” ได้แก่ เหตุการณ์ในเรื่อง ตัวละครหลัก ความขัดแย้ง การสร้างจินตนาการจุดเปลี่ยนของเรื่อง ใจความสำคัญ และตอนจบที่สมบูรณ์ ซึ่งช่วยให้เรื่องราวน่าสนใจ เข้าใจง่าย และน่าติดตาม

พระวิทยากรยุคใหม่จึงนิยมใช้การเล่าเรื่องจากประสบการณ์จริง นิทานหรือเหตุการณ์ร่วมสมัย มาเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายเห็นภาพชัด และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การยกตัวอย่างปัญหาชีวิตวัยรุ่น ปัญหาครอบครัว หรือสังคมออนไลน์ มาเชื่อมโยงกับหลักธรรมเรื่องสติ ความอดทน และการให้อภัย ทำให้ธรรมะเข้าถึงผู้ฟังได้มากยิ่งขึ้น

2. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

การบรรยายในยุคใหม่เน้นให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรม เกม การถามตอบ หรือกิจกรรมกลุ่มทำให้ผู้ฟังรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ไม่เกิดความเบื่อหน่าย กิจกรรมที่นิยม เช่น เกมคุณธรรม ซึ่งเป็นสื่อที่ช่วยกระตุ้นการคิด การตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัย

ของขวัญวรา วงศ์คำ และคณะ (2565) พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมคุณธรรมร่วมกับการตั้งคำถามและสถานการณ์ที่กระตุ้นการคิด ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน นอกจากนี้ การเสริมแรงทางบวกด้วยการให้คะแนนยังช่วยเพิ่มแรงจูงใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนได้มากยิ่งขึ้น

กิจกรรมสะท้อนคิด กล่าวถึงการสะท้อนคิดเป็นกระบวนการที่พระวิทยากรสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของผู้เรียนหรือผู้ฟัง โดยช่วยให้ผู้เรียนทบทวนการรับรู้ ความคาดหวังและความรู้สึกที่มีต่อประสบการณ์ของตนเอง เพื่อนำไปสู่การวางแผนและหาแนวทางพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาในอนาคต ผ่านการสื่อสารด้วยการพูดหรือการเขียน ดังที่ Morin (2003) อธิบายว่า การสะท้อนคิดเป็นกระบวนการที่บุคคลแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก และการรับรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ของตน อันนำไปสู่การเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การเปิดโอกาสให้บุคคลได้ถ่ายทอดประสบการณ์ โดยเฉพาะประสบการณ์เชิงบวกที่มีคุณค่าในชีวิต ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันจะช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองและพัฒนาความเข้าใจต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้ง ซึ่งส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนมุมมอง ความคิด และพฤติกรรมไปในทิศทางที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ ดังนั้น กิจกรรมสะท้อนคิดจึงนับเป็นกระบวนการสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ช่วยให้ผู้ฟังสามารถทบทวน วิเคราะห์และสังเคราะห์เรื่องที่ได้รับฟัง เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองทั้งในด้านการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

การเขียนเป้าหมายชีวิต เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังหรือผู้เข้ารับการอบรมได้สำรวจตนเอง กำหนดเป้าหมาย และวางแผนทางพัฒนาชีวิตในอนาคต ช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้ในคุณค่า และศักยภาพของตนเอง รวมทั้งสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม และกิจกรรมฐานการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่จัดการเรียนรู้ผ่านฐานกิจกรรมที่หลากหลาย โดยเน้นการลงมือปฏิบัติและการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง ช่วยกระตุ้นความสนใจ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างการเรียนรู้จากประสบการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบดังกล่าวช่วยสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง และทำให้ธรรมชาติเข้าถึงได้ง่าย การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถาม แสดงความคิดเห็น หรือร่วมกิจกรรมระหว่างการบรรยายเป็นรูปแบบที่ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้ฟังจะรู้สึกมีคุณค่าและมีส่วนร่วมทำให้เกิดความสนใจและตั้งใจรับฟังมากขึ้น

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวทางสำคัญของการบรรยายในยุคใหม่ที่มุ่งเน้นให้ผู้ฟังมีบทบาทในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เกมคุณธรรม การถาม-ตอบ กิจกรรมกลุ่ม และฐานการเรียนรู้ ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจ ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์การตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ฟังไม่เกิดความเบื่อหน่าย นอกจากนี้ กิจกรรมสะท้อนคิดยังช่วยให้ผู้เรียนได้ทบทวนประสบการณ์ ความคิด และความรู้สึกของตนเอง นำไปสู่การเรียนรู้ การตระหนักรู้ในตนเอง และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่เหมาะสม ขณะเดียวกัน การเขียนเป้าหมายชีวิตช่วยให้ผู้ฟังสำรวจตนเอง กำหนดทิศทางการพัฒนาชีวิต และประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การใช้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมร่วมกับกิจกรรมที่หลากหลาย จึงเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นกันเอง ทำให้ธรรมชาติเข้าถึงผู้ฟังได้ง่าย และส่งเสริมการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมและประสบการณ์จริงอย่างยั่งยืน

3. การใช้ภาษาเชิงสร้างสรรค์

พระวิทยากรยุคใหม่นิยมเลือกใช้ภาษาที่เรียบง่าย กระชับ เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับวัยของผู้ฟัง เพื่อให้การสื่อสารเข้าถึงผู้คนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำเปรียบเทียบกับ คำคม หรืออารมณ์ขันอย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มสีสันในการบรรยายและลดความตึงเครียดระหว่างการฟัง ส่งผลให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกใกล้ชิด เปิดใจรับสาร และสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายยิ่งขึ้น

การใช้ภาษาเชิงสร้างสรรค์จึงถือเป็นทักษะสำคัญของพระวิทยากรในยุคปัจจุบันเพราะไม่เพียงช่วยให้การถ่ายทอดธรรมะมีความน่าสนใจ แต่ยังช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้แบบเป็นกันเองและเหมาะสมกับผู้ฟังทุกช่วงวัย ทั้งนี้ วิชชุพงศ์ วรศาสตร์กุล (2566) ได้กล่าวถึงการเลือกใช้ถ้อยคำว่า หากใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องตามหลักภาษาและเหมาะสมกับกาลเทศะ ย่อมเป็นการสร้างมาตรฐานที่ดีงามให้แก่สังคม ซึ่งคนรุ่นหลังสามารถนำไปเป็นแบบอย่างต่อไป

4. การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยี

ในปัจจุบัน กล่าวได้ว่าสื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ความรู้และการบรรยายธรรม โดยเฉพาะในยุคที่สื่อออนไลน์กลายเป็นช่องทางหลักในการสื่อสาร พระวิทยากรยุคใหม่จึงนิยมประยุกต์ใช้เทคโนโลยีหลากหลายรูปแบบ เช่น คลิปวิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก สื่อประกอบการบรรยาย การถ่ายทอดสดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Live สด) พอดแคสต์ ตลอดจนเพลงและสื่อมัลติมีเดียต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ และช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยขยายโอกาสในการเข้าถึงผู้คนจำนวนมากในวงกว้างนอกจากนี้ การนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ยังช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิทยากรกับผู้ฟังได้มากขึ้น ทั้งในด้านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การซักถาม และการมีส่วนร่วมระหว่างกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อีกทั้งยังมีการประยุกต์ใช้โปรแกรม Kahoot! เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรบรรยายด้านวัฒนธรรม โดยปรับบทบาทของวิทยากรจากผู้ถ่ายทอดความรู้แบบทางเดียวมาเป็นผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงโต้ตอบที่เหมาะสมกับผู้เรียนในยุคดิจิทัล ดังที่ ธวัชชัย บุตรงาม (2568) กล่าวถึงการใช้ Kahoot! เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า Kahoot! สามารถกระตุ้นความสนใจ เพิ่มปฏิสัมพันธ์และประเมินความเข้าใจของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น ภาษา ศิลปะ และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีดังกล่าวยังช่วยพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของผู้เรียน และสร้างแรงจูงใจให้แก่วิทยากรในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทันสมัยและเหมาะสมกับบริบทของสังคมปัจจุบัน ดังนั้น จึงควรส่งเสริมการอบรมและพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสำหรับวิทยากรเพื่อยกระดับการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และต่อยอดสู่รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานในอนาคต

5. การสื่อสารเชิงจิตวิทยาและสร้างแรงบันดาลใจพระวิทยากรยุคใหม่ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพจิตใจ ความต้องการ และบริบทการดำเนินชีวิตของผู้ฟัง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งต้องเผชิญกับความเครียดความกดดันทางการศึกษา สังคม และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคดิจิทัล การสื่อสารธรรมะในปัจจุบันจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ควรมุ่งเน้นการสื่อสารเชิงบวกที่ช่วยสร้างกำลังใจ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ และส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้ฟังควบคู่กันไป

การเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม การรับฟังด้วยความเข้าใจ และการแสดงความเห็นอกเห็นใจ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสื่อสารเชิงจิตวิทยา ซึ่งช่วยให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกได้รับการยอมรับ เห็นคุณค่าในตนเอง และมีกำลังใจในการเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต นอกจากนี้ การพูดเพื่อสร้างแรงบันดาลใจยังเป็นกระบวนการที่ช่วยกระตุ้นแรงจูงใจภายใน เสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และส่งเสริมให้ผู้ฟังสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีคุณค่า อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะทางจิตอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระธัชพล รักษ์โต (อัครัง) และคณะ (2569) ที่พบว่า คำพูดให้กำลังใจเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารเชิงบวกที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างแรงจูงใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การมุ่งเน้นจุดแข็งของบุคคล การเสริมสร้างความเชื่อมั่น การส่งเสริมการพัฒนา การสร้างอารมณ์เชิงบวก ความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจ

ตลอดจนการสนับสนุนทางสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักอิทธิบาท 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักสัมมาวาจา สามารถบูรณาการเข้ากับแนวคิดการสื่อสารเชิงจิตวิทยาและภาษาศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจและการพัฒนาศักยภาพของบุคคล ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า คำพูดให้กำลังใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับแรงจูงใจในการทำงาน ความพึงพอใจในงาน ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความผูกพันต่อองค์กร และสุขภาวะทางอารมณ์

ดังนั้น พระวิทยากรในยุคปัจจุบันจึงควรพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงจิตวิทยาควบคู่กับความรู้ทางพระพุทธศาสนา โดยมุ่งสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่อบอุ่น ใช้ถ้อยคำที่สร้างสรรค์และสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อช่วยให้ผู้ฟังเกิดพลังใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติมีความหวัง เห็นคุณค่าในตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

คุณลักษณะของพระวิทยากรยุคใหม่

พระวิทยากรยุคใหม่เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดหลักธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงควรมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. มีความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก

พระวิทยากรควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและลึกซึ้ง ควบคู่กับการเรียนรู้ความรู้รอบตัวในด้านสังคม วัฒนธรรม วิทยาการ และเหตุการณ์ร่วมสมัย เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ พระครูปลัดบุญยัง ทูลลโม (สุนทรวิภาต) และพระมหาสมบัติ ธนปญโญ (2558) ได้อธิบายคุณลักษณะ “คมกสิณจก กถ กตดา” ว่าหมายถึง ผู้สามารถอธิบายเรื่องราวที่ลึกซึ้งหรือซับซ้อนให้ผู้อื่นเข้าใจได้โดยง่าย อีกทั้งยังสามารถนำผู้ฟังไปสู่ความเข้าใจในเนื้อหาที่ละเอียดลุ่มลึกยิ่งขึ้น พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงควรมีความรู้ในศาสตร์หลากหลายแขนง และมีความสามารถในการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้ฟังแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ศรัทธา และสามารถนำหลักธรรมไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์ในชีวิตจริง

2. เข้าใจบริบทของสังคมและเยาวชน

พระวิทยากรควรตระหนักถึงสภาพปัญหา ความต้องการ และวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะเด็กและกลุ่มเยาวชน เพื่อให้การสื่อสารและการจัดกิจกรรมสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งพระวิทยากรควรมีความเข้าใจบริบทของผู้เรียนและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะปัญหา ความต้องการ และวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อออกแบบการสอนให้เหมาะสมและเข้าถึงผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ควรมีทักษะการสื่อสารหรือการถ่ายทอดที่น่าสนใจ ใช้กิจกรรมหรือเกมที่สอดแทรกสาระธรรม กระตุ้นการมีส่วนร่วม สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการสอนหรือแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสม สามารถประยุกต์หลักธรรมให้สอดคล้องกับชีวิตจริง เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและความเชื่อมั่นแก่ผู้เรียน ตลอดจนตระหนักว่าการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต้องอาศัยเวลา ความต่อเนื่อง การประเมินผลที่เหมาะสม เพื่อให้การสอนเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิตของผู้เข้ารับการอบรม (พระอุทิศ อาสภจิตโต และคณะ, 2569)

3. มีทักษะการพูดและการสื่อสาร

การมีทักษะการพูดและการสื่อสารถือว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญของพระวิทยากร ซึ่งจะช่วยให้สามารถถ่ายทอดหลักธรรมและองค์ความรู้ไปสู่ผู้ฟังได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับบริบทของผู้รับสารแต่ละกลุ่ม อีกทั้งยังเอื้อต่อการสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ในยุคปัจจุบันที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเผยแพร่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องปรับรูปแบบการสื่อสารให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความสนใจของประชาชน พระวิทยากรจึงควรพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารให้สามารถนำเสนอธรรมะได้อย่างน่าสนใจ ชัดเจน และเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน รวมทั้งมีบุคลิกที่กระตือรือร้น เป็นกันเอง และสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ฟังเกิดความศรัทธาและเห็นคุณค่าของหลักธรรม โดยการนำเสนอควรมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้ธรรมะให้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีความสนุกในการเรียนรู้ควบคู่กับการได้รับสาระที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ ตามแนวความคิดการเผยแพร่ธรรมะว่า “ธรรมะที่สะอาด ฉลาดประยุกต์ สนุกสนาน และมีสาระ” (พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2563)

4. มีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบกิจกรรม

การเผยแพร่ธรรมะควรออกแบบกิจกรรมให้หลากหลาย เหมาะสมกับวัยและบริบทของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ ให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจหลักธรรมและสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เกมตอบคำถาม การวิเคราะห์สถานการณ์ การสมมติบทบาท สื่อมัลติมีเดีย กิจกรรมสะท้อนตนเอง และโครงการจิตอาสา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจหลักธรรมได้ง่าย จดจำได้นาน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ช่วยเพิ่มความน่าสนใจ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และทำให้หลักธรรมเกิดการนำไปใช้ได้จริงอย่างยั่งยืน

5. ใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม

การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมเป็นคุณลักษณะสำคัญของพระวิทยากรในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัล เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา การจัดการเรียนรู้และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ให้เข้าถึงผู้รับสารได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ

ในยุคดิจิทัลที่เยาวชนมีวิถีชีวิตผูกพันกับเทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ พระสงฆ์จำนวนมากได้ปรับรูปแบบการเผยแพร่ธรรมะให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการรับสื่อของคนรุ่นใหม่ โดยนำแพลตฟอร์มดิจิทัลมาใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ เช่น การถ่ายทอดสดการแสดงธรรมผ่าน Facebook, YouTube และ TikTok การผลิตคลิปวิดีโอสั้นหรือแอนิเมชันที่น่าสนใจเสนอข้อคิดทางธรรมะในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ รวมถึงการตอบคำถามด้านธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์

นอกจากนี้ ยังมีการประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันทางพระพุทธศาสนา เช่น แอปพลิเคชันสำหรับศึกษาพระไตรปิฎกหรือฝึกสมาธิ ตลอดจนการสร้างเพจหรือช่องทางเฉพาะที่นำเสนอเนื้อหาธรรมะให้เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนและผู้ใช้งานสื่อดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีในลักษณะดังกล่าวช่วยให้การเข้าถึงหลักธรรมเป็นไปได้สะดวกยิ่งขึ้น ทำให้เยาวชนเกิดความสนใจและตระหนักว่าธรรมะสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตอย่างมีสติในทุกที่ทุกเวลา (มนัสพล ยังทะเล และคณะ, 2568)

6. เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านวาจาและพฤติกรรม

การเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านวาจาและพฤติกรรมถือเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของพระวิทยากร เพราะการถ่ายทอดหลักธรรมจะเกิดประสิทธิผลได้มากก็ต่อเมื่อผู้ฟัง เห็นถึงความสอดคล้องระหว่างคำสอนกับการปฏิบัติจริง พระวิทยากรจึงควรประพฤติตนด้วยความสุภาพ อ่อนน้อม ซื่อสัตย์ มีวินัย และยึดมั่นในหลักคุณธรรม เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและสร้างความศรัทธาแก่ผู้ฟัง แนวคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับที่กุลิสรา จิตรขญาณิช (2561) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูอาจารย์ว่า เป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคน สังคม และประเทศชาติ จึงควรได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้มีคุณภาพ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถและคุณธรรม เพื่อทำหน้าที่อบรมสั่งสอนผู้เรียนและเป็นต้นแบบที่ดีในการดำเนินชีวิต ทั้งยังชี้ให้เห็นว่า การเป็นครูอาจารย์

เมื่ออาชีพมิใช่เพียงการมีความรู้ในศาสตร์ที่สอนเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ มีความรับผิดชอบและประพฤติตนให้เหมาะสมกับวิชาชีพ

ในทำนองเดียวกัน กล่าวถึงพระวิทยากร ซึ่งทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและอบรมคุณธรรมแก่ประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน จำเป็นต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านวาจา และการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา และพร้อมน้อมนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต อันจะส่งผลให้การสื่อสารธรรมะเกิดประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคนและสังคม

ในด้านวาจา พระวิทยากรควรใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ชัดเจน และเหมาะสมกับผู้ฟัง หลีกเลี่ยงการใช้คำพูดที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง การดูหมิ่น หรือการเสียดสีผู้อื่น พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นและซักถามด้วยความเมตตาและอดทน การสื่อสารที่ดีจะช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และส่งเสริมให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจในเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น

ในด้านพฤติกรรม พระวิทยากรควรปฏิบัติตนอย่างมีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา รักษาระเบียบวินัย และวางตนเหมาะสมกับสถานภาพของผู้เผยแผ่ธรรมะ รวมทั้งแสดงออกถึงความเมตตา ความเสียสละ และการเคารพผู้อื่น เพื่อให้ผู้ฟังเห็นเป็นแบบอย่างที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ตัวอย่าง พระวิทยากรเดินทางไปบรรยายก่อนเวลาที่กำหนด เตรียมเนื้อหาและอุปกรณ์การสอนอย่างพร้อมเพรียง แสดงถึงความรับผิดชอบและการให้เกียรติผู้จัดงานและผู้เข้าร่วมกิจกรรม

เพราะฉะนั้น การเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านวาจาและพฤติกรรมไม่เพียงช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของพระวิทยากร แต่ยังทำให้การเผยแผ่หลักธรรมมีความน่าเชื่อถือ ทำให้ผู้ฟัง เกิดความศรัทธา และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ของพระวิทยากรยุคใหม่ที่มีประสิทธิภาพ คือ การผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การเล่าเรื่อง การใช้สื่อดิจิทัล และการสื่อสารเชิงจิตวิทยา โดยยึดหลักจริยธรรมและปรับให้เหมาะสมกับบริบทของผู้ฟัง เพื่อสร้างความเข้าใจ แรงบันดาลใจ และการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 โมเดลการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ของพระวิทยากรยุคใหม่

ที่มา: ผู้วิจัยสร้างขึ้นด้วย ChatGPT (OpenAI) จากการสังเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย, 2569

คำอธิบายภาพ โมเดลแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมกับการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม การเล่าเรื่อง เทคโนโลยี และจิตวิทยาการสื่อสาร เป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่ความเข้าใจของผู้ฟัง การเกิดแรงบันดาลใจ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

สรุป

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ของพระวิทยากรยุคใหม่เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน พระวิทยากรยุคใหม่ควรเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง ควบคู่กับการใช้การเล่าเรื่อง ภาษาที่เข้าใจง่าย สื่อดิจิทัล เทคโนโลยี และหลักจิตวิทยาในการสร้างแรงบันดาลใจ โดยเชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์และชีวิตประจำวันให้เหมาะสมกับผู้ฟังแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้ พระวิทยากรควรพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร ความคิดสร้างสรรค์ และการใช้เทคโนโลยีพร้อมรักษาแก่นของหลักธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเกิดความเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงเชิงบวก และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2543). สื่อเพื่อชุมชน: การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2546). อีกครั้งกับเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม. วารสารวิจัยสังคม, 26(2), 101-135.
- กุลิสรา จิตรขญาวณิช. (2561). การศึกษาและความเป็นครูไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียงศักดิ์ เจตย์แปง. (2551). การพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 (การศึกษาดูงานศูนย์ปฏิบัติการธุรกิจมหาชน สหประชาชาติ สาขาวิชาการจัดการทั่วไป). เชียงราย: มหาวิทยาลัย เชียงราย.
- ขวัญวรา วงศ์คำ และคณะ. (2565). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมคุณธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นประถมศึกษา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 10(2), 747-761.
- ชนนต์ดี ทินนาม. (2569). เจาะลึก “สื่อ” ยุคดิจิทัล บทบาทและหลักจริยธรรมนักสื่อสาร ร่วมสร้างความจริงในสังคม. สืบค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2569 จาก <https://www.chula.ac.th/highlight/303952/>.
- ชินันัฐา เสนาะโสตร์. (2565). เกร็ดความรู้ กับเทคนิคการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ. สืบค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2569 จาก <https://shorturl.asia/LPVqx>.
- ไชยยศ ปั่นสกุลไชย. (2565). แค่เล่าเรื่องเป็น เห็นโอกาสมากกว่าคนอื่น. กรุงเทพฯ: ต้นคิด.
- ธวัชชัย บุตรงาม. (2568). แนวทางการประยุกต์ใช้โปรแกรม Kahoot! ของวิทยากรในยุคดิจิทัล. วารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา, 1(3), 85-96.
- นาวิน เพิ่มประยูร. (2562). การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ.
- พระครูปลัดบุญยัง ทุลโล (สุนทรวิภาต) และพระมหาสมบัติ ธนปญโญ. (2558). บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ยุคปัจจุบัน. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ, 2(3), 132-138.

- พระรัชชพล รุกขิโต (อัครัง) และคณะ. (2569). การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยาภาษาศาสตร์ของคำพูดให้กำลังใจเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา. วารสารภาษาและวัฒนธรรมศึกษา, 5(2), 85-95.
- พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2563). รูปแบบการพัฒนาวิทยากรต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 8(ฉบับเพิ่มเติม), 253-265.
- พระมหาศิริพงศ์ จันทปาโมชโช. (2569, 17 พฤษภาคม). เจ้าอาวาสวัดหนองควนาราม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ [สัมภาษณ์].
- พระวชิระ สุภาโส. (2569, 17 พฤษภาคม). วัดเทวีวรญาติ แขวงวัดเทพศิรินทร์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร [สัมภาษณ์].
- พระสมุห์พัชรพล ปญฺญารโธ. (2569, 17 พฤษภาคม). วัดแสงโตน อำเภอสว่างโตน จังหวัดบุรีรัมย์ [สัมภาษณ์].
- พระอุทิศ อาสนจิตโต และคณะ. (2569). การพัฒนาวิทยากรสอนธรรมเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดนครปฐม. วารสารชัยภูมิปริทรรศน์, 9(1), 39-52.
- ภัทรภณ คบทองกลาง. (2569, 17 พฤษภาคม). ครู โรงเรียนลำดวนพิทยาคม อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ [สัมภาษณ์].
- มนัสพล ยิ่งทะเล และคณะ. (2568). การประยุกต์ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัยในการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์สำหรับเยาวชน. วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์, 3(3), 294-303.
- วศิน อินทสระ. (2558). เทคนิคการเผยแผ่พระศาสนา. สมุทรปราการ: Canna graphic.
- วิชชุพงศ์ วรรณศาสตร์กุล. (2566). ปัญหาการใช้คำสะกดผิดของร้านค้ารอบมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 8(3), 640-656.
- Morin, A. (2003). Self-awareness review Part 2: Changing or escaping the self. Science & Consciousness Review. Science and Consciousness Review, 1, 1-8.